

Август - Септември 2005

Най-накрая стигнах и до този безкраен океан наречен Индия, но като въведение към страната ще споделя първо впечатленията си от Хималаите. Тук няма да намерите нищо за хиндуизъм, факири, сари-та, слонове, Ганг или всичко друго типично за равнините, тъй като планинските народи по света са по-скоро една обща народност, а не част от някоя друга.

Когато имам възможност минавам само транзитно през големите градове, така че по обяд спрях само за час в Шилигури. Беше към края на дъждовния сезон, от мързел не извадих дъждобран и се намокрих до кости, но успях да сменя рупии и да купя детайлна карта на Индия, както и разписанието на индийските влакове. Тези две книги ме съпътстваха постоянно през престоя ми в страната и свършиха много по-добра работа от всеки пътеводител, който неминуемо вкарва туриста само в изтърканите коловози на една гигантска, скучна промишленост. На няколко пъти дочух почти забравения тибетски поздрав "таши делек", а наред с индийци и тибетци започнаха да се появяват и други планински народности, характерни за района - непалци, бутанци, сикимци и т.н. с шарените си, вехти и мръсни носии. Хванах автобус за Дарджилинг - теснолинейката минава същите тези 90 км за 6 часа, а в допълнение е по-скъпа и само един път дневно. Изсъхнах някъде на първия час, а серпентините по урвите нагоре бяха просечени от десетки мостове и потоци укрепени в каменни зидове. Когато нямаше свлачища, пътят и релсите на теснолинейката се преплитаха като разгонени змии, а по завоите бяха десетки малоумни табели и надписи, които (според авторите им) неминуемо трябваше да се забият в съзнанието на всеки шофьор притежаващ дарбата да чете. "Ако си женен се разведи със скоростта!", "По-добре бавно на този свят отколкото бързо на оня!!!" или само лаконично - "Бъди нежен на завоите!", а наоколо прогнили микробуси и джипове в спонтанни изблици на нежност даваха мръсна газ и с рев форсираха през пушеци.

Дъждът се усили малко преди да пристигна, а вече бе и мръкнало, но Дарджилинг е едно от онези малки и чудни градчета с прекалено много хотели, където търсенето на квартира и нахалното подбиване на цената направо доставя удоволствие. Особено извън сезона. Намерих стая в къща, чийто първи етаж бе на една улица, а третият - на друга. Стръмните склонове на планината са плътно застроени с всякакви солидни здания и ламаринени бараки - само пазарът е разположен на по-равно. От терасата под покрива трябваше да има изглед към близкия Канчендзъонг, но през дъждовния сезон всичко наоколо е само някъде зад мъглата и белите облаци, които постоянно се изливат в порои. В продължение на 7 дни третият осемхилядник се откри едва за 10 минути, което било рядкост, както каза непалецът Кришна след като ме събуди в 5:30, а името Дарджилинг значело "сборище на гръмотевици", което също бе разбираемо. На първия ден изпрах дрехите и докато те съхнеха успях да направя няколко прехода из околностите - по джапанки и с дъждобран, но предполагам че цялата местност разкрива истинската си красота само след средата на Септември, когато потопите осезаемо намалееят. Маршрутите около града могат да се минат и на куц крак, изгубването по принцип е невъзможно, наоколо доста често има шосета, а по тях редовно бръмчат превозни средства. Но истинските хималайски преходи са малко по на север в Сиким - индийски самостоятелен щат и бившо хималайско кралство, граничещо с Непал, Тибет и Бутан, което е отворено за чужденци с 14 дневно, почти безплатно разрешение. Постоянният дъжд осуети намеренията ми за тази местност, но много от сикимските кореняци - лепча - живеят и в Дарджилинг и освен от туризъм изкарват прехраната си по близките чаени плантации. Местният чай е световно известен, а процесът по производството му може да се разгледа из многобройните фабрики, приличащи на обширни плевни пълни с машини. Събирането, ферментацията, сушенето и сортирането са технологии, почти неповлияни от вековете, а на излизане от една плантация видях следния също непреходен надпис, който може би виси и в някоя българска селска лечебница "На 15/08 няма да

лекуваме/евакуираме разбити кратуни в нетрезво състояние." 15-и Август бе официалният индийски празник на независимостта, а евтината сикимска самогонка също бе официално забранена... и всеприсъстваща.

"Съпругата на лепча-та е жена и на по-малките му братя, но децата от този брак, независимо кой е биологичният им баща, са само негови деца (гените на най-малкия брат явно са в най-изгодно положение, а според нашите представи той е и най-облагодетелстван от тези архаични традиции). Извън семейните рамки при лепчи-те няма общи жени и не е често срещано съпругата да се дели с приятел. Изнасилването на жена се наказва според кастата на жената - най-тежки наказания са рязането на penis и тестиси, а като глоба тяхното тегло в злато допълнително се изплаща на семейството на жената и на държавата. За жени от по-долни касти се плащат само до 3 унции злато. Глобите за съблазняване са още по-меки, наказанието се прилага и към мъже и към жени, а единствените прояви на извънбрачен, необуздан и животински секс, които се толерират от закона... са по време на пътуване" - свободен цитат от Н.Н. Risley "The Gazetteer of Sikkim" 1894 г. - ето още една причина за дълги преходи из Сиким. Но майтапът настрана, нещата днес не са както преди сто години... всъщност обитателите на труднодостъпните местности едва ли са се докоснали дори бегло до предходния динамичен век, така че Сиким определено все още носи богат потенциал.

Избягах от непоносимите бенгалски жеги и стигнах до Дарджилинг, а сега бягайки от дъжда и влагата на Дарджилинг се запътих на две хиляди километра на северозапад към Ладак и Занскар. Времето там трябваше да е сухо и приятно, но имах само около месец до средата на Септември и първите снегове и още неизвестно колко до затварянето на високопланинските проходи, студа и зимата. С огромни трудности запазих билет за влака към Амбала и Чандигор - обикновено спалните вагони са изкупени със седмици за напред - но поне научих каква е системата на индийските железници и как в 95% от случаите може да намериш билет в последния момент. Пристигнах в Амбала след 40 часа, минах транзитно през модерния Чандигор и след още 4-5 часа бях в Шимла - известен планински курорт и столица на щата Химачал Прадеш. Център на града са улиците The Mall Street и The Ridge - разположени най-високо на склоновете. Те са претъпкани с магазини и местни туристи, а пушенето по тях е забранено. Навсякъде из центъра имаше боклукчийски кофи и изобщо всичко бе излъскано и показно като за посещение на държавен глава. Единствено носачите създаваха някакво нестерилно впечатление, понесли по 20-30 тухли или огромни връзки дърва нагоре. Товарът бе вързан със здрави каиши, а хамалите прекарваха каишите през чело или рамена, прикрити за по-безболезнено с дебели кърпи, парцали и здравите им длани. Но някъде в ниското целият блясък набързо изчезва, кози и маймуни скачат по ламаринените покриви на къщите, а калта и обичайната, неповторима индийска мръсотия вземат превес над всичко. След Шимла стигнах и до Манали, което се оказа едно скучно хипарливо и туристическо място на река Беас, така че бързо се ориентирах към автобусите на север и купих билет за Кейлонг.

Кейлонг а само на 130 км от Манали, но автобусът взема това разстояние за около 8 часа плюс почивките и задръстванията. Полегатите хълмове на север стават все по-стръмни, а понякога пред пътниците изникват високи отвесни стени с тесни поточета-водопади. По шосето се движеха предимно цистерни, които снабдяваха безбройните военни гарнизони в Кашмир, а тъй като този новопостроен и стратегически път (в допълнение към връзката Шринагар-Ле) се ползва само 4-5 месеца в годината, движението бе доста натоварено. Индийците имат дарбата да създават непоправими задръствания само с няколко превозни средства и за броени минути, така че съвсем скоро се оказахме на склонисти серпентини между огромни колони и в двете посоки. Автомобилите и джиповете наоколо изглеждаха като разхвърляни детски играчки. От някъде се появиха и военни камиони, а индийските армейци започнаха да се разхождат из навалицата хванати ръка за ръка и накичени с горски китки. Малко преди да бъде арестуван, храбрият войник Швейк облича руска униформа, за да види как ще

му стои, но местните униформени далеч надхвърляха суетата му. Когато движението съвсем застина за повече от час, няколко смелчака с празни цистерни започнаха да се спускат в чакълест улей напъряко към долните серпентини. Последваха ги и джипове и автомобили, но на тяхно място все идваха нови и нови. Най-накрая военните умници се качиха пеша по склона и започнаха да спират колите в насрещното още на горните серпентини, така че след около 2 часа задръстването започна да се оправя. На превала Ротанг-ла ("ла" е превал на тибетски), шосето се събра с пътя от Спити/Лахоул, а малко след това се отвори величествената долина на река Ченаб. За разлика от "китайски" Тибет, местните от Ладак не крещяха и не хвърляха хартийки с будистки молитви по най-високите точки на прохода, но въпреки това и тук по превалите се срещаха типичните "нишки" от разноцветни знаменца, проточени на стотици метри. Военните имаха няколко поста на пътя и вместо пропуски само записваха данните на чужденците в огромни тефтери, които след това сигурно изгниваха неотворени. През същия сезон преди 5 години бях в Кхам и Амдо - два района в североизточен Тибет - и открито мога да споделя, че коренно-противоположните описания на "китайски" и "индийски" Тибет, които се срещат по книги и преса за мен си остават само плод на фабрикации и умишлено изкривена реалност - едва ли не тибетците в Индия са щастливите и свободните, а тези в Китай - онеправдани и заробени. Едва ли не само китайци били разположили пушката си в Тибет, а манастирите оцелели след времената на културната революция били 8, 12 или 16 (според различните източници). През 2000 година видях колона от около 250 военни камиона в Кхам, но през 2005-а индийските военни в Ладак бяха не по-малко, а само по пътя си през североизточните покрайнини на истински централен Тибет посетих около 10 манастира. Имаше храмове, които тогава се реставрираха, взе ме на стоп монах с "Паджеро" и минах покрай печатница за будистки текстове. И в двете страни имаше манастири принизени до нивото на обикновени туристически сборища, но като цяло манастирите в Китай са по-автентични и девствени, така че всекиму става ясно къде е люлката на тази самобитна култура. Фактът че Далай Лама-та е вдигнал резиденция в индийската Дармшала променя само повърхността на нещата. В Кейлонг хапнах, пийнах местна шльокавица и преспях - всичко на стойност 1.5\$, а рано на другия ден продължих със същия автобус. Оставах поне 15 часа и сигурно още 200 км до Ле. На картата има около 5 селца след Кейлонг, но всяко от тях всъщност се състои само от няколко юрти на предприемчивите търговци, сервиращи чай, супа и храна на пътниците към Ладак или Манали. Зимно време печалбарите изчезват с покъщнината си и последните джипове... малко преди белите пътища да запустеят окончателно. Баралача-ла е в планинския дял между реките Ченаб и Инд, а след този превал се откриват отново високи, снежни шестхилядници. Растителността почти изчезва заедно с номадите и козите, а сипеите и камъните, така характерни за Ладак, както нарязаните скали и зъбери, изпълват лунния пейзаж на тази "велика пустиня". Комините на скулптор Вятър напомнят на далечна Кападокия, а малко след това се изпречва занскарския дял и два превала над 5000 метра. След това пътят се спуска в долината на река Гия, която е приток на Инд, в село Упши Инд може да се пресече по мост, а след това има само 2 часа и 50 км по равното до Ле. Читателят, който все още не е заспал, ще разбере че пристигнах там някъде през нощта и дълго търсих квартира от кейлонгска категория. Нещата се заплитаха допълнително поради липсата на ток. Но всъщност Ле отдавна бе минал апогея си на незасегнато от туризма място и ордите от планинари вече се намираха в алчните прегръдки на кашмирски и сикхски търговци, индийски туристически агенции, ладакски селяни и почернели от мръсотията просяци, които не можеха да се причислят към някаква специфична народност.

Няма да се спирам на туристическите атракции в Ле, защото интересното по-скоро бе друго. Главният административен център на Ладак се намира в котловина на 3500 метра между жълти, сухи, песъчливи баири и високи бели планински хребети. Южно от града минава Инд, а цялата местност наоколо, подобно на Тибет е едно високопланинско плато. Въпреки надморската височина навсякъде растат върби, тополи, ябълки, орехи и зарзали, които постепенно изчезват под 4000 метра. По

селата в момента дружно се събира реколтата от ечемика, ръжта и житото, която трябва да стигне за дългите зимни (и изолирани от света) месеци. Насъбраните кайсии сега съхнат по скалите, заедно с треви и билки - също за зимата. По нивите се разнася монотонна ладакка жътварска песен, един подпява, други пригласят, всички товарят балите на магарета, а волове тъпчат златистите снопове. Животновъдите отглеждат също кози, крави, якове и така типичната за Ладак кръстоска между крава и як - наречена "дзо", а освен месо и мляко, се ползват също кожата, копитата и опашката на добитъка. Рогата му красят будистките камъни по върхове и превали, а от костилките на зарзалите местните правят олио - в "пустинята" почти нищо не се изхвърля, а всяко нещо намира своето епизодично предназначение. Изнесох се с автобус към Саспол, купих малко готови супи, домати, панир (индийско сирене) и чапати (индийски хляб от брашно и сода), напъхах всичко в малка раница заедно със спалния чувал и прекосих моста на Инд в посока Алчи. По пътя минават претъпкани джипове, други туристи са наели керван от катъри, за да пренесат палатки, подвижни кухни, неопрени, бързовари, обувки на токчета или бални рокли, но преходите за мен са удоволствие само при липсата на излишен багаж. Алчи се оказа малко село с туристически манастир, а от местните разбрах, че Чилинг е на 2 дни път (според тях разстоянието от Манали до Ле, по което кретах 2 дни с автобус, можело да се вземе за 3 дни пешком). При моят вариант бях вързан със села и преспиването по селски къщи, така че както често се случва, набързо смених маршрута - "може да се изгуби единствено човек, който има някаква крайна цел". На другият ден отново се върнах към Саспол, но не пресякох по моста и продължих надолу по течението. Долината на реката плавно се превръща в дефиле и след като подминеш няколко бедни селца се откриват зъбери и от ляво и от дясно. Ниските части на склоновете от занскарския дял са терасирани от селяните, а след още няколко километра пътечката напуска Инд и следвайки неин малък приток се забива плавно нагоре към скали и сипеи (поради изключителната ерозия пътеките в Ладак най-вече са по речните корита). Надвечер стигнах до Мангю, селце с уникално разположение на висока скала и намерих подслон при местния учител по математика. Приземният етаж на ладакската къща най-често е от камък, зидан с кал или цимент. Малки прозорчета без стъкла служат за вентилация през лятото. Нагоре на гредоред се нареждат обли тополови греди, а върху тях се слагат клони. Насипва се земя, която служи за под на първия етаж, а горният зид е от кирпич. В къщата, според големината на семейството, има няколко малки спални и една огромна кухня. В спалните помещения се седи/лежи на дюшеци, пред тях са поставени ниски маси а до стените са разхвърляни (обикновено) мръсни възглавници. Кухнята се използва и като всекидневна, а едната ѝ стена задължително е закрыта от рафтове, по които като аптекарски шишета са наредени многобройни бакърени съдове. Водата по къщите е единствено тази, която си донесеш от реката или селската чешма, а тоалетната е стая с дупка (или две - една зад друга), която открива гледка към долната стая. Тук човешките изпразнения също са ценна суровина. Вратите както по цяла Азия са прекалено ниски, но главата ми на места вече бе придобила гранитна твърдост. След Мангю се върнах отново към Инд, за да заредя провизии и поех по друг неин приток на север. Не знаех къде точно да търся Янгтанг - следващото село - но късно следобед се качих на един малък връх, пълен със скални яребици и се ориентирах. Влезнах в голямо село, но всичко изглеждаше запустяло и наоколо нямаше жива душа. Белите къщи бяха обитаеми, но вратите им се полюшваха, скърцаха и тряскаха като във филм на Енио Мориконе. Липсваше само хармониката... Запътих се към нивите, където всички събираха балите, но първото впечатление този път не ме излъга и селото се оказа наистина негостоприемно. Намерих празна и непорутена къща до диспансера, събрах малко съчки и ги натрупах върху студения под. Не спях дълбоко и още преди изгрев се събудих от студ (и разстройство), но накладох огън и се стоплих. След малко някакви селяни дойдоха и провериха какво гори, но бързо си заминаха, а аз рано-рано продължих към Ликир, което е едно от най-силните кътчета в тази част на платото. Манастирът там наистина си заслужава да се види въпреки туристите, а гледката във всяка посока е приказна. Останах два дни в околностите и най-накрая покрай дефилето на река Занскар стигнах, макар и по доста по-обиколен път до Чилинг

(село от две къщи с възможност за спане, но без никакво наличие на провизии). Всъщност това е основният проблем по тези местности - ако не водиш няколко катъра с теб никога не знаеш къде ще намериш храна. Селяните използват преимуществото си и обикновено ще те нагостят за 5\$, а после ще поискат още 5 за стая, но понякога местните ще те заведат в мазето на къща, която съвсем не прилича на магазин, а продава стоки от Ле само с 10% надценка. Такава информация няма в нито един пътеводител и слава Богу. Много по-интересно е да я събереш сам, ако не умреш от глад или нощно измръзване. Вариант "катър" струва над 20\$ на калпак на ден.

По някое време се прибрах до Ле и свалих доколкото бе възможно седемдневната мръсотия от тялото си. Почуствах се райски след две чинии момо (тибетски пелмени с кайма или зеленчуци) и купих бутилка уиски. Сметнах че датата е 5-и Септември и ако бях прав трябваше да съм една (да не кажа първа) година на път. Отпих здрава глътка и чукнах 2 пъти по дървената маса. Досега нямаше никакви проблеми. Скуката изчезна на първите 5 минути в Индонезия, за 2 седмици се освободих от европейската монотонност, след още месец разградих и последните остатъци от стреса - тази дяволска притурка на часовника, а сънищата ми от 6-ия месец натам бяха целите в палми, маймуни, морета, вулкани и папагали (даже близките ми бухаха на оризища, кораби и каменоломни). Опредено промених навиците си на пътуване, често решавах едва на автогарата, за къде да тръгна, не се спирах много по забележителности и понякога изобщо не търсех контакт с местните. Пътуването се бе превърнало в даденост, а времето летеше като на сън. Седмици наред вкусвах от пълното щастие и пълната свобода, но с времето тези понятия се превърнаха в празни думи - елементарното усещане на живот ми бе достатъчно.

Направих още един няколкодневен преход започвайки от Сток - село с изключително обширна територия през което вървах поне 2 часа, въпреки че населението му не е многобройно. Къщите не са скупчени на едно място, а разхвърляни из нивите почти до най-високата точка под планините, от където започват камъните, сипеите и пътя нагоре по коритото на неголяма река. След час, пътеката завива надясно по друг приток, клековете изчезват над 4000 метра и въпреки че няма никаква маркировка може лесно да се ориентираш по дирите, по прогнилите палатки или следите от лагери. Не е чудно, че местните така добре "четат" следите и примерно по състав и консистенция на изпражненията могат да преценят кога и от къде са минали колко кервана с какви животни. Усетих се, че и аз започвам да давам имена на стъпките по земята - ето тука "цвичките" пак вървят плътно зад "мокасините", тук са спирали заедно за почивка, нямали са багаж, а там са изпреварили "хиперболите" от сандалите (сипеите са трудно проходими с джапанки, но планинските обувки са почти толкова излишни през летния сезон) на някой турист, който е стъпвал накриво с левия крак. Ако имаш опита на няколко поколения ще разшифроваш може би и ЕГН-то на пътниците пред теб, но дори и без опит следите стават един добър, допълнителен ориентир. В небето наляво остава шестхилядника Сток-кангри, а след като изкачиш още 500 метра денивелация и смяташ че трябва да си на превала, пред теб се открива масивна преграда - сякаш в чилкутския проход. По стръмното нагоре из сипеите се вие серпентина, която постепенно се смалява и изчезва, а животните от далечния керван малко под върха пъплят като верига от мравки. Височината налага своето, често спираш за повече въздух и най-накрая пред теб се отваря финалната гледка с километри във всички посоки. Точно на превала Сток-ла срещнах 5-има евреи с тонове багаж, които вероятно по финансови причини бяха изоставени тук (на 5000 метра) от магаретарите си. Нямах време да побъбрим много, защото по принуда обърнах двудневния маршрут до първото село в едnodневен, а след това с по-бавно темпо се прибрах през Румбак, Зингчан, Спитук и т.н. Но в околностите може да се направят маршрути и за едно цяло ладакско лято (преходите по замръзналата река Занскар са зимни специалитети). След завръщането ми в Ле небето се покри с облаци. Бе някъде след 10 Септември и слънце повече не се показва. Разстройството ми ужасно се засили, а симптомите му или по-скоро липсата им клоняха към диагноза *Giardia lamblia*.

Още преди да се кача в Ладак водният филтър отказа и докато го оправя през целия първи преход пих нефилтрирана вода от реките с йод и сребърен нитрат в допълнение. Започнах самолечение с метронидазол и на третия час след първата таблетка постоянните вахти в тоалетната престанаха и диагнозата изглежда се потвърди. След още няколко дни се убедих, че вече съм здрав и поех надолу с автобуса обратно към Кейлонг. Бавно напусках Ладак и Занскар, но най-интересната част от пътуването едва започваше.

Стигнах през сняг и виелици до село Кейлонг, настаних се в познатата евтина странноприемница и поех вечерната си порция от момо и местна ракия. На идване бях минал по невпечатляващия път за Манали и Кулу, а сега шофьорите споменаваха отново за огромни задръствания, така че избрах един нестандартен вариант и реших да продължа на запад по ждрелото на река Ченаб. В моята карта пътят стигаше само до село Килар, а пътеводителите на туристите не споменаваха изобщо тези дивни маршрути. Питах местните и се оказа че пътят със сигурност стига до Килар (само на 90 км), а от там може да се мине без обществен транспорт през прохода Сачкас към Чамба или да се спусна през Кищвар и Дода към Джаму. Валеше вече трети ден и бях сигурен, че няма да обърне на сняг към ниското, но проходът при Сачкас на 4000 метра оставаше с една голяма въпросителна. На сутринта хванах автобус към Килар и малко се позачудих че ми продадоха билет само до средата на разстоянието - град Удайпур (на 40 км). Автобусът запуши на няколко километра от Кейлонг, наложи се да се върнем и да го сменят, а след още 2 часа стигнахме в Удайпур. След дълга почивка потеглихме с много селяни, но след 5 км стигнахме до река, отнесла и шосето и моста. Спряхме. Селяните нагазиха в придошлите води по пътя към близките села, аз също слезнах, а рейсът направи обратен и пое назад към Кейлонг. Разпитах малкото хора наоколо дали от другата страна на отнесеня мост има някакъв (също закъсал) транспорт към Килар, но те не бяха особено категорични. След две цигари и аз направих обратен завой с намерението да се прибера от където бях тръгнал. Извървях 3 км в дъжда и точно си помислих, че анабазисът ми към Килар окончателно е свършил, когато до мен сама спря линейка. Вътре бе доктор Калиян, който караше лично, а шофьорът му със счупен крак бе проснат на задните седалки. Поради дъжда те вече трети ден се прибирали към Килар и стотици пациенти от цялата област чакали доктора. А той бе звънял по мобифон и очакваше да го посрещне джип в случай че стигне до непроходим с линейката участък. Съдбата бе благосклонна към мен и аз бързо се наместих до счупения крак с раницата си. Преди отнесеня мост доктор Калиян спря и форсира около една минута. В такива случаи е хубаво да се огледаш от къде и как ще минеш, но докторът даде газ и със сила и щастие прекара линейката от другата страна. Радостните ни викове не бяха отминали когато след още 2 километра, тясното шосе отново бе блокирано от камъни и чакъл с височина поне метър. Явно пътностроителните работници, които са обичайна гледка в Ладак, бяха решили да разнообразят скуката си с малко пиротехника - след като така и така нямаше движение поради пороя и свлачищата. Доктор Калиян звънна по мобифона и се оказа, че джипът от Килар трябва да е някъде близо. Оставихме шофьора със счупения крак да пази линейката и се прехвърлихме през отломките от взривовете, което не бе лесно дори и пешком. След известно време наистина се появи джип, който ни взе и подкара обратно. Вътре бе Ниги - писар с изсъхнала дясна ръка и първи приятел на доктор Калиян, който изглежда привлечаше като магнит всякакви сакати хора. Само за половин час джипът се напълни с нова компания от стопаджии и след още 10 километра стигнахме до свлачище, подяло половината от пътя. Явно то бе съвсем прясно. От другата страна на свлачището чакаше лека кола. Обяснихме им че няма смисъл да продължават към Удайпур и в замяна те след половин час се върнаха с лопати и кирки. През това време ние отклонихме водата от свлачището, но от пътя бяха останали само 2 стабилни метра. Малко ги разширихме и подсилихме със скали и чакъл. В продължение на десетки километри стената от лявата част на ждрелото е почти отвесна и висока може би 400 метра, а скалите от дясно са по-полегати. На двеста метра над река Ченаб, през тях е прокаран път, а над него има поне още

толкова камъни, върхове и сипеи, често прорязани от ручеи. Почти бяхме свършили с кирките, когато чухме страшен трясък. Обърнах се и видях как канара с размери между пералня и църковно кубе, бе оставила отпечатък на 5 метра от мен и сега се търкаляше към реката. Явно всички я бяха забелязали, защото само след секунди компанията ни се събра под надвеса на една огромна скала. В такива моменти инстинктите са много по-бързи от мисълта и човек действа като на сън. Изчакахме още няколко минути и след това отново излезнахме на открито и продължихме. По някое време вечеряхме в землянка покрай пътя, а към нас се присъедини местен политик - шансовете да стигнем до Килар вече станаха доста солидни. Към 10 привечер наистина се появиха първите къщи, докторът ме закара в единствения подслон на селото, където хапнах вкусно и обилно, но дъждове все още се изливаха на струи от небето.

Проходът Сачкас се оказа непроходим. Горе валяло и натрупало много сняг, трябвало да се наеме джип до под превала, а после да се минат 15 км пеша (със сандали из снега) молейки се да има превозно средство от другата страна на билото. Зад мен бяха отнесените мостове, взривовете, свлачищата и каменопадите... бе ми пределно ясно че не можех да разчитам на вчерашния си късмет и мобифона на доктор Калиян, ако реша да се върна към Удайпур - така че отписах и тази възможност. Само три шосета се събират в Килар и нямах никакъв избор освен да поема към Джаму - опасността създадена от хората (пък били те и терористи) е смешна в сравнение с поразителната сила на природата. Изчаках няколко дни, дъждът понамаля но не спря и с друг джип се добрах на още 50 км на запад - до Гулабгар. По пътя вече качвахме предимно военни и ги разкарвахме към постовете им, а те се оглеждаха и сочеха към левия бряг на ждрелото, където умело се криели партизани. Навсякъде наоколо растеше коноп - стока за ежедневна употреба - и хората свободно си подаваха полудопушени цигари. След Гулабгар хванах автобус към Джаму, а покрай нас все още бе вече по-равното дефиле на Ченаб. Подминахме село Дода (от другата страна на реката), което е под индийски контрол само по време на военна акция, а малко след това стана ясно, че същия ден в Дода армията претрепала финансов бос на Хизб-ул-Муджахидин. След бомбите в Делхи през Октомври 2005 първият заподозрян и арестуван бе от същото село, а Ниги - писарят с изсъхналата ръка ме посъветва накратко "Дори и минута престой в Дода или Анантнаг е много". Така след около седмица дъжд се смъкнах до град Джаму, по време на престоя ми там гръмнали както винаги няколко бомби, но аз не ги чух... бях радостен, че съм извън прегръдката на Хималаите.